

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

1750

Caput II. De simplicate Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83620)

ronymum, Isidorum Hispalensem lib. vii. Originum cap. 1. Angelum Caninium de locis Hebraicis cap. 2. Petavium lib. viii. cap. ix. nonnulla etiam apud Scholasticos, præsertim Ludovicum Habert. Tract. de Deo uno cap. 1. & Contenson disert. v. cap. 11. spec. 111.

Quid nomen
Deus signi-
ficet.

Satis de Hebraicis nominibus summi Dei, qui Græcis dicitur Θεός; unde Latini, *Deus*; vel à verbo θεῶν, *videre*, atque *contemplari*, quoniam θεὸς δὲ πάντων, *inspicit omnia*: vel à, θέω, *currere*, *ponere*, *facere*, quod omnibus præsto sit, omnia disponat, omnium sit artifex; vel ἀπὸ τοῦ αἰθέρος, *urere ac fulgere*, non quod ignis sit, ut Persis Egyptisque Deus *Phtha*, sed propter vim cupiditatum consumptricem, aut inaccessibilem gloriæ lucem. Eo nomine significari substantiam docent Latini Patres, Tertullianus in primis adversus Hermogenem cap. 3. Græci fere omnes, efficientiam & energiam. Facile conciliantur; nam si istud nomen referas ad ideam proferentis, significat Dei naturam, si ad vocis etymologiam, operationem aut facultatem. Idem assero de nominibus Æthiopicis אמל Em-lab, forte ab Hebræo מלך Rex; אנניא, vel, אנניאבר Egbzia, Egbziaber, Dominus bonus. Omnia ferme penes cæteras nationes Divina nomina eandem habent cum expositis significationem.

6.
De Ss. No-
mine Jesu.

Loquamur pauca, quandoquidem huc deducta est oratio, de dulcissimo nomine JESU. Derivatum est à ישע Salus; unde Jesus idem est ac σωτήρ, *Salvator*. Negant aliqui, inter quos Caninius numerat Osiandrum, istam originem, quoniam alicubi scriptum reperitur ישו Joscia absque radicali littera י Ajin, unde dictum putant, inquit Listerius, à verbo substantivo *Est*, ישה יש. At insulla nimium arguta-

tio. Moysis tempore scribebatur, ut constat ex libro Josue, יהושע Jeshuab; post Babylonicum exilium, ut reperimus apud Esdras, & Nehemiam, scriptum est producta sub Jod vocali paucioribus literis ישוע Jeshuab, etsi antiquiorem scripturam retinuerint Agæus, & Zaccharias. Ex Syrorum, Arabumque commercio defuere cepit postrema littera ע, quod Caninius in l. demonstrat ex שבע septem, quod scriptum aliquando in Thalmud שב absque Ajin, & Hugo Grotius ad caput I. Lucæ v. 5. ex nomine אלישבע Elisabab, unde abrafa finali, & substituta ת, T, Syrorum exemplo, Græci ac Latini fecerunt *Elisabeth*. Satis hinc refutatur hallucinatio Osiandri, & manifesta redditur nominis JESU recepta fere ab omnibus interpretatio: de qua Matthæi 1. v. 21. *Vocabis nomen ejus JESUM: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* Χριστός, *Christus* à verbo χρίω, *ungo* idem est ac משיח, *Messias*, à משה, *ungit*.

Fertur Reparatoris nostri nomen ita prædixisse Sibyllam Cumanam:

Sed qua sit numeri totius summa, docebo.

Namque octo monades, totidem decades super istas,

Atque hecatontadas octo, infidis significabit

Hominitus nomen: tu vero mente tenebo.

De Sibyllarum carminibus dicam alibi. Oraculum, qualecunque sit, nunc expono. Octo monades sunt unitates 8. Octo decades 80. Octo hecatontades 800. totius numeri summa, 888. Nomen ΙΗΣΟΥΣ, *Jesus*, eundem continet numerum, nam j. valet 10. H 8. Σ 200. Ο 70. Τ 400. Σ 200. Supputa, num resultent 888., & protegat te nomen Dei Jacob. Psalm. xix. v. 2.

C A P U T II.

De simplicitate Dei.

S U M M A R I U M.

1. Quinam male senserint de simplicitate Dei.
2. 3. 4. Melito Asianus Sardensis Episcopus vix ab errore Anthropomorphitarum potest excusari.
5. 6. 7. 8. Propior fuit Anthropomorphitarum errori Tertullianus, nec certis argumentis defenditur.

9. 10. 11. Nec, S. Epiphanius nec Audius Deum esse Anthropomorphon existimârunt.
12. 13. 14. 15. Deus est purus, ac simplex spiritus qualicunque corpore experts.
16. Obiectio facta ex S. Scriptura solvitur.

PRÆ-

Quinam ma-
le senserint
de simplici-
tate Dei.

PRÆTER memoratos præcedenti libro gentiles, qui Deos humanis membris præditos cogitârunt; hominemque impiissimum Spinofam, qui materiam ac naturam Deum esse commentus est, haud recte de divina simplicitate senserunt iv. Ecclesiæ sæculo Egyptii Monachi, qui turmatim in eum errorem descivere, quod Deus sit Anthropomorphos, formæ scilicet humanæ & corporeæ. Quibus dubitari potest an præluserint secundo sæculo Melito Sardenfis, qui anno 169. misit pro Christianis ad M. Aurelium Apologiam; qua creditur permotus ad vetandum, ne quisquam in posterum religionis causa Christianos calumniaretur. In eamdem hæreseos suspicionem inducitur Tertullianus, Audius, à quo fertur Anthropomorphitas dictos fuisse Audianos, & quod gravius est, à Socrate, & Sozomero etiam Epiphanius. Plures item, etiam si his telis non ausi sint divinam impetere simplicitatem, in eo tamen peccârunt, quod in ea indivisa natura intrinsecam distinctionem admiserint, Gilbertus Porretanus Pictavorum Episcopus sæculo xii. de cuius errore non idem sentiunt Theologi, Gregorius Palamas, & Græculi quidam Monachi, qui imperante Joanne Cantacuzeno increatum æternumque lumen reapse à Deo separârunt, & Abbas Joachimus, qui à divinis Personis visus est realiter distinguere essentiam. At de Græcorum, & Ab. Joachimi erroribus, ne longior evadat disputatio, alibi est differendum. Modo postquam critica quædam, & apologetica fuerint expedita, demonstrabo neque Deum esse corporeum, neque in eo intrinsecam ac realem distinctionem aliquam reperiri: quæ prætermitti non debent eo quod ad istud revera simplicitatis attributum propius attineant, sed in cæteris quoque disputationibus usum habeant frequentissimum. Qua in re declinabo quidem aliquantulum in Gregorii nostri, aliorumque Nominalium veram, ut puto, sententiam, sed eam cum asserta asserta à D. Thoma, & Aegidio virtuali distinctione temperabo. De Scotistarum doctrina, qua propugnant distinctionem formalem ex natura rei, gravissimi Theologi Ludovici Thomassini lib. iv. de Deo cap. i. num. viii. iudicium erat; quod Scotus ejusmodi distinctione, *Non hostiliter quidem divina insultavit simplicitati, sed minus forsitan reverenter ingenii sui acumen illi inferuit.* Sit tamen Auctoris sui patrocinio satis valida. Forte plura.

R. P. Berti Theol. Tom. I.

ra obscurioribus verbis implicantur; neque cum Adversariis frequenter altercaremur, si fas esset illorum mentem inspicere.

PROPOSITIO I. Melito Arianus Sardenfis Episcopus vix ab errore Anthropomorphitarum potest excusari.

Hæc propositio est Origenis, & Theodoretæ quæst. xx. in Exodum, Gennadii lib. de Dogmat. cap. 4. Petavii lib. II. cap. 1. Guilelmi Cave Hist. Eccl. sæcul. II. ad an. 170. Joannis Clerici ad annum 149. num. ix. in eamque prærior est Thomassinus lib. iv. cap. 1. num. 2. Ac probatur: Eusebius, Hieronymus, Theodoretus, & quotquot Melitonis recensent opera, & sanctissimi scriptoris meminerunt, exscribere omnia ex Origene suppare Melitonis ætati; atqui Origenes loco citato apud Theodoretum, apertissime tradidit, Melitonem existimasse Deum corporeum: Ergo Melito vix ab hujus erroris nævo purgari potest. Probo minorem: Origenes apud Theodoretum ait: *Ante omnia disceptandum illud est, ubinam constet istud: Ad imaginem: in corpore, an in anima. Videamus porro quibus utantur qui prius assèrunt. E quorum numero est Melito, qui scripta reliquit de eo argumento, Deum esse corporeum.*

Respondent L' Herminier, Tournely, Boucat, alique clarissimi recentiores Theologi hæc facile dispungi. I. Quia neque Eusebius, neque Hieronymus, neque ipse Theodoretus Melitonem accusant. II. Inquiunt Origenis textum sic vertendum esse cum Sixto Sen. lib. v. Biblioth. annot. 18. *Melito scripta reliquit de eo argumento, quod dicitur Deo corpus inesse.* III. Falsam suspensionem ortam esse ex inscriptione libri *περὶ ἐκλογῆς ὧν*, quam Rufinus vertit *de Deo corpore induto.* IV. Gennadium virum fuisse judicio præcipiti, utpotè qui postulavit Dionysium Alexandrinum Arianæ impietatis, novitatis vero Augustinum.

Verum hi comiter à Melitone errorem conantur abstergere. At ad 1. respondetur, Eusebium ex Origene, Hieronymum ex Eusebio de Melitone exscripsisse: librosque Sardenfis Episcopi, non errores connumerasse. Imò ne hæretici abuterentur præstantissimi Præfatis auctoritate, Rufinus & Hieronymus quædam dissimulârunt: librum enim scriptum *περὶ κτιστοῦ, & γενετοῦ Χριστοῦ*, de creatione, ac generatione Christi, propter ambiguam vocem *κτιστοῦ*, reddiderunt alter, *de Incarnatione Christi.*

L 2

1. Propositio I.

2. Probatur errasse Melitonem Arianum.

3. Defensio ejus.

4. Refutatio defensionis.

Christi, alter vero *deside & generatio-
ne Christi*, idque habent & nonnulli Eu-
sebiani Codices *πρὸς πίστεως, & γενέσεως
Χριστοῦ*. Sixtus autem Senensis aperte
fallitur, & immerito reprehendit inter-
pretationem Joannis Pici; nam revera
in emendatissimis Theodoretii Codici-
bus legitur, *ἐνσωματωτὸν εἶναι τὸν Θεόν,
corporeum esse Deum*. Inscriptionem
libri *πρὸς ἐνσωμάτωσιν Θεοῦ* de corporeo Deo
referens Hieronymus Græcam Eusebii
vocem retinuit, Rufinus reddidit, *de
Deo induto corpore*, Christophorus
de Deo incarnato, Henricus Valeſius,
de Incarnatione Dei; ita quoque Nata-
lis Alexander sæc. II. cap. IV. art. III.
sed liber *πρὸς ἐνσωμάτωσιν Θεοῦ* diversus est
à libro *de Dei incarnatione*, qui inscri-
bitur apud Anastasium Sinaitam cap.
XXXIII. *πρὸς σαρκώσεως Χριστοῦ*. Quæ di-
versa inscriptio & litem dirimit, & in
contrariam sententiam traxit doctissi-
mos viros, qui prius erant defensores
Melitonis. Postremo Gennadius contra
antiquissimum scriptorem non potuit
fludere partibus, quemadmodum Se-
mipelagianis fortasse addictus iniquus
fuit Augustini expostulator: at de Me-
litone consentientes habet gravissimos,
ac synchronos auctores, quos neque ex
scriptis Melitonis, quæ perierunt, ne-
que ullo veterum redarguere possumus
testimonio.

5.
Propositio 2.

PROPOSITIO II. Propior fuit Anthro-
pomorphitarum errori Tertullianus, nec
certis argumentis defenditur.

Probatur
errasse Ter-
tullianum.

Illius Patroni sunt Natalis Alexander
differt. IX. sæc. II. art. II. Honoratus
Tournely de Divin. Attrib. quæst. v.
L' Herminier de Simpl. Dei, Boucat
differt. III. art. III. & alii. At ma-
jorem esse de eo, gravissimamque su-
spicionem docet S. Thomas I. contra
Gentes cap. 20. Petavius lib. II. cap. I.
num. v. & seqq. Petrus Annatus lib. IV.
art. XII. Huetius in Origenianis lib. II.
q. I. num. VIII. Pamelius in Parado-
xis cap. 15. noster Gavardi quæst. de
Simpl. Dei art. I. & Critici fere omnes.
Probatur I. S. P. Augustini apertissimo
testimonio: ait enim Ep. 190. ad Opta-
tum: *Mirandum non est hoc somniasse
Tertullianum, qui etiam ipsum Creato-
rem Deum non esse nisi corpus opinatur*.
Et lib. 2. de origine animæ cap. v. *Ter-
tullianus*, inquit, *sicut animam, ita
etiam Deum corporeum esse contendit*,
S. Thomas quoque loco citato: *His ra-
tionibus*, inquit, *excluduntur delira-
menta simplicium Judæorum, Tertul-
liani, Audianorum, seu Anthropomor-
phitarum, qui Deum corporalibus linea-*

mentis figurabant. II. Probatur ex eo-
dem Tertulliano, qui lib. de Anima
cap. 7. ait: *Nibil enim si non cor-
pus*. Item libro de Carne Christi
cap. 11. *Quum autem sit, habeat ne-
cesse est aliquid per quod est. Si habet
aliquid per quod est, hoc erit, corpus
ejus: omne quod est corpus, est sui generis.
Nihil est incorporale, nisi quod non est*. Lib.
etiam contra Praxeam cap. 2. *Quis enim
negabit Deum corpus esse, et si spiritus sit?*
Spiritus corpus sui generis in sua effigie.
Et lib. 2. adv. Marcionem cap. 16. *Nam
dexteram, & oculos, & pedes Dei legi-
mus, nec ideo tamen humanis compara-
buntur, quia de appellatione sociantur*.
His verbis, inquit Pamelius, satis se ex-
plicat.

Attamen reponunt viri doctissimi, at-
que erga Tertullianum humaniores I.
Augustinum lib. de Hæres. ad Quodvult-
deum hæ. 86. asserere, quod Tertul-
lianus *Corpus* pro qualicumque substan-
tia usurpavit. II. Tertullianum in lib.
de anima vel loqui de solo ente creato,
vel de corpore late accepto. III. In
lib. de Carne Christi sese explicare, dum
ait *omne quod est, esse corpus sui generis*.
IV. In libris contra Marcionem Deo
tribuere membra metaphoricè, juxta
Divinarum Scripturarum consuetudi-
nem.

Utinam hæc invicta essent pro Ter-
tulliano argumenta; Sed primo Augu-
stinus in ejus patrocinium loco citato,
ait: *Possent enim quoquo modo putari*; dum
verò ipsius errores recenset, definitè,
neque uno in loco, Tertullianum re-
darguit. Vellem ego non benignam,
ac liberalem excusationem, sed certam,
qualem viri alioquin docti spondent,
Apologiam. Quod in libro de anima
loquatur de solo ente creato me certio-
rem non reddunt ea verba, *Nibil enim
si non corpus*; ac similia in libro de car-
ne Christi, *Nibil est incorporale, nisi
quod non est*. Ait quidem contra Pra-
xeam cap. 2. *Spiritus est corpus sui ge-
neris*; sed eo sensu, quod spiritus sit
corpus in comparatione horum terre-
norum tenuissimum, ac præditum sua
effigie ac membris, quæ saltem Deus
intuetur; sequitur enim immediatè:
*Sed invisibilia illa quæcunque sunt, ha-
bent apud Deum & suum corpus, &
suam formam, per quæ soli Deo visibilia
sunt*. Ajunt observandum esse, loqui
Tertullianum contra Praxeam, qui exi-
stimabat Verbum Divinum esse rem va-
cuam, & inanem. Illud animadverti,
sed quare ad Praxeam confutandum, vir
haud

6.
Defensio r.
Tertulliani.

7.
Refutatio.

haud impos latini sermonis, & florentissimus novorum verborum inventor Corporis nomine non vacuum rem significaverit, id non satis percipio: poterat enim uti non sibi ignotis vocabulis *Spiritus, substantia, essentia, persona, &c.* Atque non contra Praxeam tantummodo, sed ubique scribit, *nil esse præterquam Corpus*, & audivimus repetitam sæpe cautionem. Denique adversus Marcionem non metaphoricè corporeas partes tribuit Deo, sed veras: distinguit enim sicut duplex genus animi, ita duplex genus corporis, & duplex genus sensuum. Tum inquit: *Quanta erit diversitas divini corporis & humani sub eisdem nominibus membrorum, tanta erit animi divini, & humani differentia sub eisdem licet vocabulis sensuum, quos tam corruptorios efficit in homine corruptibilitas substantia humana, quam incorruptorios efficit in Deo incorruptibilitas substantia divina.* Quo in loco si Tertullianus nequaquam Deo negat veram rationem animi, neque denegat veram rationem corporis, licet diversi generis ab humano passibili, & corruptibili.

8. *Defensio 2.* Oppones: Tertullianus cap. xx. Apologetici ait, Deum esse *Spiritum*: lib. de Anima cap. 7. *Incorporalitatem* nihil pati, è contra lib. adversus Praxeam cap. 29. Deum esse *impassibilem*; quæ ponderans Augustinus lib. x. de Genes. ad lit. cap. 27. affirmat, Tertullianum priorem revocasse sententiam. Denique lib. de Baptismo cap. 11. fatetur Dei propriam esse *simplicitatem*.

Solutio. Resp. hæc omnia, si prædictis comparentur, parum Tertulliani causam juvare. Ille enim spiritum contra corpus distinguit non per negationem materiæ, sed per intractabilem tenuissimamque corpoream effigiem; ait enim contra Praxeam cap. 2. *Spiritus corpus est sui generis in sua effigie.* In anima vero passibilitatem affirmat, quam negat in Deo: sed loquitur de passione, quæ suapte natura dolorem infert, quam non audet asserere in Deo, cui tribuit passionem aliquam ac sensus generis sui, videlicet, *incorruptorios*. Augustinus, si eum attente legas, non ait, Tertullianum priorem revocasse sententiam, sed eum potius arguit antilogiæ. Denique, inquit, *Tertullianus quia corpus esse animam credidit non ob aliud nisi quod eam incorpoream cogitare non potuit, & ideo timuit ne nihil esset si corpus non esset, nec de Deo valuit aliter sapere: qui sane, quoniam acutus est, interdum contra opinionem suam visa veritate superatur.*

Quid enim verius dicere potuit, quam id quod ait quodam loco, omne corporale passibile est? Debit ergo mutare sententiam, quæ paulo superius dixerat, etiam Deum corpus esse. Neque enim arbitror eum desipuissè, ut etiam Dei naturam passibilem crederet. &c. Quorum verborum sensus est: Tertullianum non solum animam hominis cogitasse corpoream, sed etiam Deum, quia non *valuit sapere*, quod aliquid existeret incorporeum, non tamen constare sibi, sed *contra opinionem suam* manifestissime superari, si enim credidit omne corporale passibile, neque adeo desipuit, ut naturam quoque Dei passibilem crederet: Ergo, ut sibi constaret, *debit mutare sententiam.* At quod reapse pristinam sententiam revocaverit, aperte Augustinus non asserit. In libro deinde de Baptismo Tertullianus Deo tribuit simplicitatem, quæ opponitur corpori nostri generis, non spiritui quem putat esse corpus generis sui. Dicunt appellavisse Deum *Corpus generis sui* etiam Clarissimum Agenni Episcopum Phœbadium, de quo Severus Sulpitius lib. 2. Historiæ sacræ, in Tractatu adversus alteram Formulam Sirmiensem à Potamio Olyssiponenſi conscriptam, nec tamen venisse unquam in suspicionem hæreseos. Soebadium alii, alii Fygadium, aut Fœgadium nominaverunt. At is neque Deo effigiem, neque membra, neque sensus tribuit, uti Tertullianus: de quo gravis exoritur suspicio; eaque non omnino benignis his interpretamentis extergitur.

PROPOSITIO III. Neque Sanctus Epiphanius, neque Audius Deum esse anthropomorphon existimaverunt.

De Sancto Epiphanio Eruditi omnes conveniunt. Et probatur; nam Hæresi lxx. rusticam simplicitatem Audiano-rum redarguens, qui in humano corpore divinam statuebant imaginem, pag. 815. Petavianæ edit. Paris. ait: *Qui fieri potest, ut quod aspectabile est ei simile sit, quod videri non potest, aut corporeum corpore experti? & infra: Penes Deum neque affectio ulla, neque defectio est: sed undecunque lumen est: Spiritus enim Deus est, qui omnem Spiritum exsuperat.* Ubi disserte in Græco Deus appellatur ab Epiphanio *ἀσώματος, ἀόρατος, & πνεύμα ὑπὲρ πνεύμα incorporeus, invisibilis, spiritus supra spiritum.* Deinde, auctore Hieronymo Epist. 61. cum Joannes Hierosolymitanus anno Christi 393. contra Anthropomorphitas coram populo, qui ad audiendum Epiphanium convenerat, concitatam

9. *Propositio 3.*

Probatur, nec Epiphanium, nec Audium errasse.

haberet concionem, atque manu, oculis, totiusque corporis trunco sanctissimum Senem vellet suspectum facere stultissimæ hæreseos; ille contra, salutata Ecclesia: *Cumtæ*, inquit; *quæ locutus est collegio frater, ætate filius meus contra anthropomorphitarum hæresin, bene & fideliter loquutus est: quæ mea quoque damnatur voce: sed æquum est, ut quomodo hanc hæresin condemnemus, etiam Origenis perversa dogmata condemnemus.* Ille ergo non est inter Anthropomorphitas connumerandus, qui illorum hæresin voce ac scripto damnavit: Epiphanius voce ac scripto damnavit hæresin Anthropomorphitarum: Ergo. &c.

10. *Confirmatur.* Neque obstat, Epiphanium in hæreseos suspicionem à Joanne Jerosolymitano fuisse adductum. Nam Joannes maximo odio prosequatur S. Epiphanium, à quo fuerat accusatus, quod errores foveret Origenis: unde magnum exortum est an. 391. Joannem inter ac Epiphanium diffidium. Socrates quoque lib. vi. cap. 10. & Sozomenus lib. viii. cap. 14. male de Epiphanio sentiunt. At de his minus curandum. I. Quia nimiam præbent fidem accusationi Joannis viri Origenistæ, hostisque in Sanctum Salaminæ Antistitem infensissimi. II. Quia etiam historiam pervertunt, & Paulinianum fratrem Hieronymi, quem Epiphanius ordinavit Diaconum ac Presbyterum in quodam Monasterio Palestinæ, ordinatum scribunt prope urbem Constantinopolitanam, & in Ecclesia, quæ sub jurisdictione esset Joannis Chrysostomi. III. Quoniam Socratem, & Sozomenum offendit consuetudo Epiphanii cum Theophilo Alexandrino, qui cum Ægyptiis Monachis hac infectis hæresi communicavit. Sed & Monachi illi rusticana potius simplicitate, quam pervicacia ac malitia peccaverant, neque hac de causa communiter insimulabantur hæreseos, ut animadvertit etiam Augustinus in libro ad Quodvultdeum de Vadianis: &, quidquid sit de Fidei Theophili, cum eo tantum convenit Epiphanius circa damnationem librorum Origenis, eumque in suas partes trahere conatus est etiam Joannes Hierosolymitanus. Neque credibile est, Theophilum accusasse Epiphanium de hæresi Anthropomorphitanæ, ut scribit Socrates, in eandem hæresin ipse Theophilus consentiret. Quod si tam callidum velimus dicere ac versutum, ut hæresin propriam fraudolenter infectaretur; jam excusatione dignus erit quis

quis cum illo aliquandiu communiscavit.

Altera pars propositionis de Audio probatur. Nam, ut scribit eadem hæresi lxx. Epiphanius, ille nulla in re à Catholica dissentit Ecclesia: præfractum tantum interpretabatur verba Scripturæ, quæ hominem conditum ad imaginem Dei significant, propugnans talem imaginem in Corpore sitam esse: quod male intelligentes illiterati absurdam de Deo conceperunt sententiam, quasi humanis membris constaret, de viri clarissimi nomine, cujus abutebantur doctrina, appellati *Audiani*. At etiamsi Audius putaverit, Divinam imaginem in humano corpore expressam, non consequitur, Deum fecisse corporeum, potuit namque credere, Deum, ut hominem fingeret, humanam ad tempus sumpsisse formam, tanquam efformandi hominis typum, ut scribit Prudentius sub finem Apotheosis, & Eugubinus in cosmopoeja; vel asserere hominem factum ad imaginem Verbi Incarnati, jam prævisi, ut aliqui exponunt quædam testimonia Tertulliani. Dissimulandum tamen non est, Audium edicto Constantini relegatum fuisse in Scythiam, quod *populos ab Ecclesia obsequio retraheret*, ut refert idem Epiphanius: sed hæc schisma quidem redolent, non hæresim; aut si hæresim, fuerit hæc Quartadecimanorum, non Anthropomorphitarum. Vide S. Epiphani Panarium hæresi lxx.

PROPOSITIO IV. Ut sit de Audio, Tertulliano, ac Melitone; Deus *Propositio 4.* est purus ac simplex spiritus qualicunque corpore expers.

Speculat hæc propositio ad fidem, & probatur. I. Ex Sacris literis; nam Jo. iv. v. 24. habetur: *Spiritus est Deus*, id est animus solutus ac liber, segregatus ab omni concretionem mortali. Ibi namque Christus Samaritidem mulierem adloquitur, docetque Deum adorandum in spiritu & veritate, id est non corporeo cultu, vel uno tantum in templo, sed mente, & ubique, ideoque significat *Spiritus* hoc loco Animum nullo corpore, aut termino circumscriptum.

II. Probatur ex Patribus. Gregorius Nazianz. orat. xxxiv. *An corpus*, inquit, *eum esse dices? Quoniam ergo modo immensus, infinitus, figura expers, ac denique ejusmodi, ut nec tangi, nec oculis cerni queat?* Hilarius in Psalm. cxxix. *Intelligendum est, Deum incorporalem esse, neque ex partibus quibusdam, atque officiis membrorum, ex quibus unum corpus efficitur, consistere.* S. P. Augustinus lib. 8. de civit. Dei cap.

11. Probatur de Audio.

12.

13.

cap. 5. Porro si noster animus corpus non est, quomodo Deus creator animi corpus est? Joannes Damascenus lib. 1. de Fide Orthodox. c. 4. Quo etenim modo corpus esse queat, quod infinitum, & interminatum est, quod figura caret . . . quod denique simplex est, nec compositum? Lege Petavium lib. II. cap. 1. & 2. Thomassinum lib. IV. cap. 1. & 3. Tournely Quæst. V. art. 1. concl. 2., &c.

14.
Probatur 3.
auctoritate
philosopho-
rum.

Tertio probatur à doctissimo Huetio lib. 2. Quæst. Alnetan. n. 11. veterum Philosophorum testimonio; Deum namque expertem quocunque corpore, ac simplicissimum docuerunt Pythagoras apud Lactantium de ira Dei, Xenophanes apud Clementem Alexandrinum V. Stromat. Plato apud Augustinum lib. VII. de civit. Dei cap. 9. Aristum idem ab Aristotele, à Simplicio, à Sallustio Cynico, ab ipso quoque Epicuro, qui dicebat, Deos non habere corpus, sed quasi corpus, non sanguinem, sed quasi sanguinem. Prætermitto Proclum, Alcinoum, Apulejum, Plotinum, & alios plurimos.

15.
Probatur ul-
timo ratio-
nibus.

Ultimo probatur rationibus, primo: Quocunque excogitato corpore, majus & majus sine fine poterit cogitari: Id enim postulat qualibet, ingentissima licet, moles corporea, ut amplior magnitudo possit ei superaddi: Deo, ut omnibus persuasissimum est, nihil majus potest excogitari: Ergo Deus frustra quaritur inter corpora. Argumentum est Augustini Serm. XIV. ex additis à Parisiensibus. Rursus: Quidquid constat corporeis membris, non est totum ubique: Deus totus ubique est: Ergo Deus non constat corporeis membris. Idem Augustinus lib. VII. Confess. cap. 7. n. XII. Præterea rationalis anima potentia vivacitate quodcunque corpus excedit; nam judicat cuique corpori inesse partes majores ac minores, easque invicem sua dividit cogitatione: Deus super omnes rationales animas incommutabilis permanet: Ergo virtute ac potentia sua Deus quaecunque corpus excedit. Ex eodem Augustino contra Epistolam Fundamenti cap. XVI.

16.
Obiectio 1.

Oppones: Ex sacris Scripturis plura habentur, quæ huic propositioni adversantur. Primo Deuter. IV. 24. & ad Hebræos XII. 29. dicitur Deus, *Ignis consumens*. Gen. I. V. 26. homo factus ad *imaginem ac similitudinem Dei*: ac homo ex anima rationali, & humana ac terrena carne subsistit. Job. X. V. VIII. legitur, *Manus Domini fecerunt me, & plasmaverunt me*. Commemorantur quoque alia Divini corporis membra,

ac sensus; os II. I. V. 20. *aures* Psal. CXXIX. V. 2. *oculi* Exod. XXXIII. V. 13. *pedes* II. LXVI. V. 1. *brachium* Exodi VI. V. 6. *dextera* Ps. CXXVII. *digiti* Ex. VIII. V. 19. *odoratum* quoque Genes. VIII. V. 21. Ex his istud conficitur argumentum: Illa substantia corporalis est, quæ virtutem habet activam, & consumptricem ignis; cuius imago est in creatura terrena, ac mortali; cui denique insunt dispositæ partes, ac sensitivæ potentiae: Istiusmodi est Deus: Ergo Deus substantia corporalis est.

Resp. Stolidos esse, qui non animadvertunt Dominum Deum per homines hominibus loquentem audientium infirmitati sermones suos accommodare. Itaque ubi in Sacris literis hac de causa sive humana membra, sive sensus, ac passionēs Deo tribuuntur, debent per metaphoram explanari. Quod egregie probat Augustinus Epist. 148. ad Fortunatianum. *De membris Dei*, inquit, *quæ assidue Scriptura commemorat, ne quisquam secundum carnis hujus formam & figuram nos crederet similes Deo, propterea eadem scriptura & alas habere Deum dixit, quas nos utique non habemus. Sicut ergo alas cum audimus, protectionem intelligimus; sic & cum audimus manus, operationem intelligere debemus; & cum audimus pedes, præsentationem, & cum audimus oculos, visionem, quæ cognoscit; & cum audimus faciem, notitiam, quæ immotescit, &c.* Quamquam hæc Augustini verba præfatum argumentum penitus solvunt; singulas tamen ejus partes quambrevissime persequar. Itaque vocatur Deus *Ignis* præsertim ob iram adversus peccata, quemadmodum *fumus* ira ipsa appellatur Psalmo LXXX. V. 5. *Lucerna* etiam dicitur II. Regum cap. XXII. V. 29. quoniam lucis, gratiarum, ac omnis felicitatis est auctor. Ergo sicut nullus dixerit in Deo *fumum*, ac *lucernæ* molem reperiri, ita neque excogitari potest, Deum esse *ignem*. Imaginem Dei refert quidem homo, sed non corpore; animo solo, ac præminencia & dominio, ut dicam suo loco. Anthropopathejæ autem, sive humanorum membrorum, ac passionum, quæ Deo tribuuntur, hæc est ratio: *Facies* significat intimam visionem, ac familiaritatem, unde de Angelis Mat. XXIII. 10. habetur, *semper vident faciem Patris*. Tribuuntur Deo *oculi* propter exactissimam rerum omnium notitiam; dicente Apostolo ad Hebræos IV. 13. *Omnia nuda, & aperta sunt oculis ejus*. Legitur Græce *εἰς τὸ πρὸς ἑαυτὸν*. Est autem *πρὸς ἑαυτὸν* deus.

Solutio.

deus
in
divinis
scripturis
describitur

detracta spina dorsi animal quasi anatomicè diffecare: unde Apostolus vocabulum transtulit, & comparatione victimarum, quibus spina detrahitur, significat Deum, quasi facta anatomia, secreta omnia conspiciere. *Aures* quandoque demonstrant, Deum ratas habere Fidelium suorum preces, ut Psal. cxxix. 2., quandoque vero nostram erga Deum servitutem, ut Ps. xl. 7. *Aures perfecisti mihi*; quæ verba Messiam futurum significant erga Patrem obsequentissimum, translato verbo כָּרַר *perficere* ac *perfodere* ab exemplo servorum, quibus in perpetuum mancipatum aures perforabantur. *Manus* vel Dei potentiam, vel flagellum, vel mitem animadversionem, vel promissum significat, quod facile ex adjunctis verbis intelligitur; nam *extendere* manum idem est ac auxilium afferre, seu poenam immittere: manum *alleviare* est mitius corripere: manum *reducere* est poenas repetere: manus *expandere* est ad veniam & respicientiam invitare: manum *levare* est jurare ac promittere; & *plaudere* manu ad manum apud Ezech. xxi. aut manum *complodere*, est summe adversari, atque favere interfectoribus. In *brachio* robur: in *dextera* virtus inuitur ac potentia, in *digito* autem summa facilitas; mirabile artificium, ac

donum Spiritus Sancti; quippe perfectiora ac pretiosa non extentis brachiis, maximoque corporis robore, sed summis digitis elaborantur. *Pedes* & immentitatem, & in conterendis hostibus indignationem significant; aliquando etiam Ecclesiæ doctrinam; nam pusilli solent ad præceptorum suorum pedes assidere. Idem de sensuum vocabulis dicendum est; *Auditus* enim pro benevolentia & gratia, qua preces exaudit, *odoratus* pro complacentia ac delectatione bonorum operum, *gustus* & *tactus* pro alacritate, & operatione sumuntur. Illud denique observandum est, quod *Corpus*, nusquam in universis Bibliis tribuitur summo Deo, præterquam ubi sermo est de Christo: de quo multiplici ratione dicitur. Ac primo quidem ad significandam assumptam à Verbo carnem: deinde ad demonstrandam unionem, & complexum Ecclesiæ; postremo ad ostendendam novi Testamenti præstantiam, cujus veteres caeremoniæ figura erant & umbra. Eo sensu de Neomeniis, ac sabbatis ait Apostolus ad Colossens. ii. 17. *Quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi*. His & plenissime solutum est argumentum, & ad plures divinarum literarum tropos exponendos latissima patet via.

CAPUT III.

Idem pertractatur argumentum, & de Divinorum attributorum agitur distinctione.

SUMMARIUM.

1. 2. Quam distinctionem in Divinis admiserit Gilbertus.
3. 4. 5. 6. Attributa Divina tantum distinguuntur penes diversa cohortata.
7. 8. Quo in sensu admittenda distinctio virtualis Thomistarum, & formalis Scotistarum.

9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. Probatur, inter attributa nullam dari distinctionem intrinsicam.
16. Usque ad 29. variæ proponuntur, & solvuntur objectiones.
29. Nulla intrinseca compositio in Deo est admittenda.

Quam distinctionem in Divinis admiserit Gilbertus.

Diximus Gilbertum Porretanum errasse in Deo intrinsecam ac realem distinctionem adstruendo, sed de ejus hæresi inter Scriptores non convenire. Nam quidam putant, errasse quod distingueret Essentiam Divinam atque attributa ab ipso Deo, non autem eadem attributa ab invicem, ut Vasquez disp. 126. cap. 2. Claudius Frassen Tract. 1. disp. 2. art. 2. quæsti. 2. quibus subscribit Nicolaus L'Herminier; alii contra asserunt, Gilbertum etiam inter Divina attributa realem distinctionem constituisse, ut Petavius lib. 1. cap. viii. Juenin dissert. iii. q. 1. in

eamque præpedit Eminentissimus Gotti Quæst. iv. dub. 1. §. 2. Antequam vero nostram de Attributorum distinctione proferamus sententiam, istud sit de Gilberto judicium.

PROPOSITIO I. Gilbertus distinxit Deum ab essentia, Personas à relationibus, & omne concretum ab abstractis; sed num sejunxerit Divinas proprietates ab invicem non satis constat, & videtur negativa sententia probabilior.

Brevissime probatur I. Quoniam Gilbertus idcirco accusatus fuit, quod negabat concedendam esse illam propositionem, *Deus est natura Divina*, alias que